

MÚZEUM TÉR ÉS HELDENPLATZ

En elnökölök, mit csináljak, így nevezik, szóval ülök a főhelyre kitett asztalnál, mellettem Katarina Szerbiából, ő is elnököl, valamiért ketten elnökölünk ma délután itt Amszterdamban, a De Balie nevezetű kicsinyke kulturális központban, kétoldalt a felkért előadók, egyikük, Valentina Olaszországból, másikuk, Kazimierz lengyelként Amerikából (erről a *ki honnan*ról még kell majd szólnom), túl vagyunk már az akción, a szereplésen, az ügyön, az előadók előadták, a hozzászólók hozzászolták mondandójukat az Esztétika mint politika avagy politika mint esztétika című, ma délutánra kiírt témához, mely téma korántsem lebeggett ily fennköltén és semmitmondó bölcselkedésre ingerlően a levegőben, hiszen itt most minden véresen komoly és vicces módon egy konkrét időszak konkrét élményeihez kapcsolódott (erről is később), szóval a szükséges mennyiségű vitához megvolt a megfelelő számú félreértés, sőt, jóval több, de hisz mi másra jó a szó, főleg ha az a többé-kevésbé ismert, de senkinek nem anyanyelvüként funkcionáló angol nyelvben ölt testet, mely világnyelv mégiscsak lehetővé teszi, hogy a látszat szintjén azonos módon szólaljunk meg, ami persze lehetetlen, hiszen kelet-európaiak, na, jó: közép- és kelet-európaiak akarják magukat megérettetni egy Amszterdam nevezetű város néhány igazán jóindulatú és önmagát mások — keletiek — hajánál fogva menteni próbáló lakójával, kikben megvan az igény az érdeklődésre, ami magyarul annyit tesz, akarják, hogy érdekelje őket valami, csak azt nem bírják sehogy sem kitalálni, mi legyen az, így aztán kapóra jön a Holland Színházi Intézet élén egy Dragan Klačic nevezetű pompás szerb pasas, aki kitalálja az akciót, az ügyet („*Kritikus színházak Kelet- és Közép-Európában 1945–1989*”), és azt mi, elnökök, előadók és hozzászólók megírjuk, talán nem is érdektelenül, még egy könyv is születik ebből, és ezt mi magunk magunktól sose írtuk volna meg, köszönhetjük hát ezt a hollandok érdeklődésének vagy minnek (az iménti „kritikus” szó különben behelyettesíthető az *ellenzéki, amatőr, alternatív, avantgárd* stb. szavakkal, mindegy, mind pontatlan, én magam azt mondanám, *másszínházak*), tehát a mai délutánra rendelt kulcsszavak — esztétika, politika — ebbe a közegbe épültek bele, amikor néhány perccel, órával ezelőtt még aktívak voltunk, de most már a fáradtság azt mondatja velünk, mindent értünk, és már csak az marad hátra, hogy elnökségem betetőzéseként bejelentsem a technikai instrukciókat, miszerint holnap tíz órakor folytatjuk, most pedig ne húzzuk tovább az időt, és ne is feleslegjünk ráérősen az előtérben, miközben kabátunk után matatunk, hanem húzzunk el gyorsan, mégpedig a kijárat után *balra* fordulva, mert *jobb* felől bármelyik pillanatban érkezhet a vesztély piros-fehérbe öltözött Ajax-szurkolók ké-

pében, akik a Múzeum téren éppen ma este (ez a ma ugyanis még 1995. november 30-án volt) ünneplik a világ legjobb csapatát, mely most tért vissza Japánból, ahol Dél-Amerika bajnokát (meglepően nehezen) legyőzve megszerezte a Szuper Kupát.

Bejelentem ezt. Mármint azt, hogy mindenki siessen, és ne hogy véletlenül jobbra forduljon. Így is történik, mindenki siet és balra fordulva eltűnik a grachtok között. Magam is, immár nem elnökként veszem a kabátom, kilépek a De Balie kapuján, és persze jobbra fordulok. Fél kilencig van időm, akkor kezdődik a *Heldenplatz* című színházi előadás, erre kértem jegyet. A többiek a balettre mennek, és igazuk van, a holland balett híres, én meg hollandul egy árva szót sem értek, és így hallgatom majd Thomas Bernhardot. Mindegy, most ballagok a Múzeum tér felé az ősz végi csipős hidegben. Mindenütt árusok, Ajax-sálak, -sapkák, -trikók, popcorn, kóla és sör, körben rendőrségi autók, a rendőrök dologtalanul és jókedvűen üvöltik, amit itt mindenki üvölt: „We are the champions”. Boldogok, öntudatosak, magabiztosak. A Fradikára gondolok, meg arra, hogy sose szerettem a Queenst, ám könnyen lehet, hogy e homályos értékű rocktörténetből csak ez a szám maradt meg a száz év múlva élők közös emlékezetében (megtartja majd a foci, ami persze örök), mint ahogy az itt lévő ünneplők fejében a múltból, a mitológiából is csak egy név létezik most: Ajax. Szeretném közelebbről látni az alkalmi színpadon felsorakozott Csapatot, de nehezen haladok előre, rengetegen vagyunk a téren, úgy harmincezer emberre tippelek, a tér fáinak lombtaln ágait és a többemeletnyi magas lámpaoszlopok csúcsait is meglovagolták a bátrabbak, régi fotók jutnak eszembe talán a Slóziról (Schlosser Imre) vagy Orthgyuriról szóló könyvből, ahogy 1920 körül mint verebek gubbasztanak a sildes sapkás, sima képű suhancok az Üllői úti fákön, nem megyek beljebb, nem is igen tudnék, amúgy is kilógok innen, ahogy összehúzott szemmel, zsebre dugott kézzel, savanyú és irigykedő ábrázattal ácsorgok az ünneplő tömegben. Bár nem mondhatom, hogy rossz nekem itt, egy boldog közösség majdnem-tagjaként.

Pár óra múlva ülök majd egy Merlin méretű színház nézőterén, és két teljes órán át — szünet nélkül — a színház értelmén gondolkodom. Az olvasó szerencséjére e gondolatokat rég elfeledtem, most, meg egyébként is a tények számítanak. Hatodmagammal ülünk ezen a körülbelül kétszázötven nézőre méretezett lelátón, balra, mellettem egy kedves holland szervezőlány a Színházi Intézettől, ő érti a szöveget, de mint mondja, nem nagyon érti a darabot, ahogyan mosolyogva megjegyzi azt is, hogy nagyon szeretné megérteni, mi ez a mi 1945–1989 közötti kelet-európai színházi történe-

tünk, és ha érdekesek is a sztorik, de valahogy úgy érzi, mégsem jut el hozzá az egész, jobbra tőlem a bűbájosan bőbeszédű, hajlott korú Kazimierz, aki valószínűleg eltévesztette a házszámot, és az előadás kiválasztásakor nem azt a rubrikát ikszelte be, amelyiket akarta (öt ismerjűk már, ő az amerikai lengyel, van még többek között két huszonéves orosz is a tanácskozáson, ők Angliából érkeztek, Olga, egy másik orosz csak innen, egy amszterdami utcából, Juliusz, Kazimierz honfitársa szintén Amerikából repült, **Eörsi** egy németországi ösztöndíjból autózott át, Halász talán New Yorkból, talán a Merlinből... és ez rendben is van így, de én, melankóliára betegesen hajlamos személy mégis úgy érzem olykor, Dragan a számra ne verjen, mindannyian árulunk valamit, magunkat, Közép- és Kelet-Európát, és cserébe kapunk érte egy kis guldent, egy kis szállodát — a harmadik napon veszem észre, hogy a szállodai ablakomból pont két, kirakatban pózoló kurvára látni, egyikük észrevesz, integet, én meg szégyenlősen behúzom a függőnyt, no meg a napidíjból amúgy is whiskyt vettem már magamnak meg egy húsz éve vágyott bőrkabátot —, és ha jó sztorikat mondunk cenzúráról, hatalomról, börtönről, akkor kapósabbak vagyunk. És sztori van bőven, de valahogy minden másként volt-van, mint a poénra hegyezett történetekben), szóval heten árválkodunk a nézőterén, előtűnk öt színész veri magát, a két főhős példánnyal a kezben. Olvasva játszanak. Ebben a színházban így szokás, mondja másnap Ad, holland drámaíró, aki majd **Eörsivel** beszélget a színpadon, de előbb meghívja őt családijához, azaz férfitársához, és fogadott gyermekeihez. Mindent szabad, de mit érdekes? Érdekes-e vajon nekünk, hetünknek játszaniuk úgy, hogy idősebb kollégám békésen szuszog mellettem, én türelmesen meditálok, az őt holland meg néha figyel, néha nem. Ez egy igen elismert amszterdami színház, és egy tipikus este, de jól van ez így, tudom meg ezt is másnap. A földszinti pénztárban egyébként ketten ültek, a kávézóban ketten álltak a pult mögött, és egy ötödik személy kezelte a jegyeket. Így talán valóban nem érdemes megtanulni a szöveget. A szöveget, ami hosszú, és még az is lehet, hogy jó.

Ülök, várom a felolvasás végét, és azon rágódom, *hol történik hát a Színház*. A holland nyelvű *Heldenplatz* sivár-üres terében? A De Balie tanácskozótermében, olykor színpadán, ahol mondjuk a magunkét saját tegnapiainkról? Vagy a Múzeum téren, ahol az Ajax-egyenruhás Litmanen, Kluivert és a többiek összeölelkez, boldog emberek ezreivel éneklük: „We are the champions”?

Beina C!